

Holandesos: molins

El viatger curiós haurà de fer poc més de vint minuts amb tren des d'Amsterdam (tot Holanda és una densa i extensa xarxa de trens de rodalia), seguir el curs del riu Zaan, i baixar a la petita estació de Zaandijk. Pot visitar el poble, que començà amb les primeres cases construïdes a la vora dels dics, allà per l'any 1500, per a conrear aquells famosos camps rectangulars entre canals, els polders o terres guanyades a l'aigua, una de les obres més admirables en tota la història de l'agricultura. Després cal passar un pont modern, resistir una mica la força del vent que no cessa, i contemplar un dels paisatges més cèlebres i reproduïts d'aquest país d'Holanda: les construccions de fusta pintades i polides, i sobretot aquests molins de vent monumentals que són com l'emblema del país sencer. A l'altra banda del pont, en efecte, hi ha el poblet històric (i inevitablement turístic) de Zaanse Schans, que vol dir aproximadament 'el terraplè del Zaan', construït, segons diuen, per a aturar l'avanç dels espanyols en les guerres que ací en diem de Flandes i allà d'Independència. En tot cas, allà mateix, a la vora del riu, es van construir els primers molins industrials d'Europa, uns enginys prodigiosos. Potser aquella comarca del riu Zaan, enmig de l'aigua, dels canals i dels polders, va ser en termes absoluts la primera regió pròpiament industrial del planeta: la primera dedicada a la producció intensa i massiva a base d'instal·lacions mecàniques complexes. I hom assegura que, sense la invenció del molí de serra el 1594, no hi hauria hagut cap Companyia Holandesa de les Índies Orientals, cap Companyia de les Índies Occidentals, ni cap edat d'or dels Països Baixos: aquests molins serraren, de manera eficaç i barata, la fusta dels grans vaixells que recorrien els oceans d'orient i d'occident i convertiren Holanda en el gran centre del comerç mundial. Però no sols això: els nous molins de vent van ser també adaptats per a tota aplicació imaginable, des de la mòlta tradicional dels cereals (ací es produïa la farina amb què es feien les galetes per a alimentar les tripulacions de la flota)

Joan Francesc Mira

o el bombeig d'aigua dels polders, fins a la producció de cànem per a les veles, la fabricació de paper, de calç o de pigments. Tota una indústria poderosa que trobava eixida als seus productes a través de la propera ciutat d'Amster-

dam. Els moliners es van fer rics, els comerciants també, i es van fer cases de bellesa i confort incomparables. Ací vingué el tsar Pere el Gran de Rússia, a final del segle XVII, a observar els fonaments de la construcció naval holandesa.

N'hi hagué més de mil, d'aquests molins prodigiosos, abans que arribara la màquina de vapor que hauria de substituir-los, i com açò és Holanda, l'any 1925 es fundà una associació per a preservar-los de la desaparició. Ara els molins salvats, en perfecte estat de funcionament, s'estenen a la vora de l'ample riu formant un paisatge tranquil i perfecte. El visitant, si no té pressa (i ací certament no n'hauria de tindre), pot passar una estona fructífera observant, tal com degué fer Pere el Gran, com funciona un molí que és, ell tot sol, com una petita fàbrica sencera. Si hi ha, com és habitual, un vent regular suficient, només dues aspes de les quatre tenen la vela posada, i la potència que en resulta és tan gran que fa girar vivament les quatre moles enormes, dues de 7.000 quilos i dues de 5.000: les més grans molen calç fina per a pintures, les més petites molen pigments, i el visitant solitari les veu girar i no arriba a explicar-se com és possible el prodigi. Pujant als pisos superiors, l'engranatge central apareix com el mecanisme d'un rellotge gegant, eixos, palanques, engranatges i rodes dentades, tot de fusta, tot exactament tal com era i com funcionava fa tres segles o quatre. A la planta inferior, les moles verticals giren incessantment, una a la part de dins i una altra a la de fora, amb un enginy que passa el solc de calç o de pigment mineral d'una roda a una altra, per a fer una doble passada amb un sol moviment. La meravella, per a qui la contempla, resulta interminable. I d'ací ha eixit Holanda, la indústria, les naus, el comerç d'occident i d'orient, l'admirable país que han construït els holandesos.

“Si hi ha, com és habitual, un vent regular suficient, només dues aspes de les quatre tenen la vela posada, i la potència que en resulta és tan gran que fa girar vivament les quatre moles enormes, dues de 7.000 quilos i dues de 5.000: les més grans molen calç fina per a pintures, les més petites molen pigments, i el visitant solitari les veu girar i no arriba a explicar-se com és possible el prodigi”